

נחלתנו

ידיעון שבועי של מכון "נחלת צבי"

גליון תקכ"ח - פר' יתרו [שובלים ת"ת] - תשפ"ד

מי יודע ומי מכיר?

[א]

בש"ת מהרש"ג לגאון ר"ש גרינפעלד מסעמיהאלי זצ"ל (ח"ב סי' קב. יומא דהילולא: י"ט בשבט) דן בענין המשכיר חנות למחלל שבת ר"ל, ובסוף דבריו כותב: 'נראה שגם אם לא יפסיד המשכיר הרבה אם לא ישכיר לרשע הנ"ל, גם אין להתיר, וכמ"ש בשו"ת ערוה"ב (או"ח סי' נד), "וכמו שאומרים בשם בעש"ט הקדוש", וגם מבואר בתשובת מורי מהר"ם שיק או"ח'. ע"ש.

מי מבין הקוראים יכול לפענח צפונות כוונתו במש"ך "בשם בעש"ט הקדוש"? על איזה מאמר התכוון, ומהו מקורו?

[נתקבל מהרב שמואל אייזיק אוסטרליץ]

[ב]

[א] בספר "גליוני הש"ס" מהגאון רבי יוסף ענגיל זצ"ל, על מס' ב"ב (י. ד"ה אדם נותן), כתב בתו"ד: ובר"ה (לה). אי' דרב יהודה הוה מצלי מתלתין יומין לתלתא יומין, שהיתה תורתו אומנותו ולא התפלל בכל יום שלא להפסיק מלימוד תורה. ע"ש ברש"י.

...ומה שהיה מתפלל פעם א' לשלשים יום דייקא, י"ל ג"כ שהוא מפאת היות התפלה קבלת פני שכינה, וע"כ התפלל לפחות א' לל' יום, כדי לקבל פני שכינה אחת לל' יום עכ"פ, והוא מעין הקדוש דסנהדרין (מב.). אלמלא זכו בנ"י אלא להקביל פני אביהם שבשמים כל חודש וחדש - דייקא, ועיין לקמן (עד, א) כל תלתין יומין מהדרא להו גיהנם להבא וכו', ופירוש"ם כל תלתין יומין, כל ראש חודש. עכ"ל, וא"כ גם הקדוש דרב יהודה הוה מצלי מתלתין יומין לתלתין יומין היינו שהתפלל כל ר"ח, וגם בר"ח מקבלים פני השכינה בקידוש הלבנה, דזריזין מקדימין, ובוודאי הי' מקדש הלבנה מיד, [שמה שמקדשין עתה הלבנה רק מיום ז' ואילך, אינו מעיקר הדין, כמבואר בפוסקים], וע"כ התפלל גם כל ר"ח, כי הוא יום של קבלת פני השכינה בקידוש הלבנה עכ"ל.

מדבריו משמע שנוקט להלכה כדברי המג"א (או"ח סי' תכ"ו ס"ק י"ג) בשם הרמב"ם וסמ"ג וספר הקנה שמצוה מן המובחר לקדשה ביום ראשון, וכ"כ בזוהר חי (פר' וארא ד"ה והנה אדוננו), וכדברי ה"פרי עץ חיים עיי"ש.

וכ"כ בשעה"צ סקי"ח בשם היד רמ"ה [ברם במשנ"ב סק"כ נקט דצריך שיעברו לפחות שלשה ימים מעת לעת, כדעת הפמ"ג. (משב"ז סק"ג)] (גם ב"גליוני הש"ס" לסנהדר' (מב. בגמ' ד"ה עד שבעה), ציין לשו"ת "באר יעקב" (או"ח סי' תכ"ו), שכ' טעם למה איננו מברכים עליה עד שיעברו ז' ימים מהמולד. המגי"ה). **הידוע על פוסקים נוספים שנהגו כן?**

[ב] בספה"ק "ערוגת הבשם" (פר' שמות) עה"ף (ד, חי) "ויאמר ה' אל משה במדין, לך שוב מצרימה כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך", ואמרו רז"ל (גדרים סב:), מי הם? דתן ואבירם, חיים היו, אלא שירדו מנכסיהם, ועני חשוב כמת.

ושמעתי בשם הגראי"ו, דאי סלקא דעתך "מתו" ממש, הול"ל "אשר בקשו את נפשך", אלא ע"כ דעדיין הם מבקשים, כי עדיין לא מתו ממש אלא רק הענו. עכ"ל. מי יודע למי כוונתו "הגראי"ו הנ"ל. עכ"ל.

[ג] מנהג נפוץ שכשמטלטלים ס"ת למקום אחר כשזה מותר ע"פ הלכה, עוטפים את הס"ת מבחוץ בטלית.

הידוע למישהו מקור מנהג זה? והאם יש הבדל בין ס"ת של עדות המזרח שמוקף בארון עץ וכד' לבין ס"ת שלנו? [נתקבל מהרב ברוך הכהן כ"ץ]

[ג]

בספר "ספרא דאגדתא" על הגדה של פסח, מהגה"ק רבי חיים בן רבי הגה"ק רבי שלום טויבש זי"ע מבאטאשאן (בעמח"ס שו"ת "חיים של שלום"), כתב וז"ל: ועוד "אמרו ז"ל" שהשופטים בבית דין של מעלה הנמו חכמי ודורשי דור ודור, כי המה בשופטי אנשי דורם. עכ"ל.

מי יודע ומי מכיר על מי הכוונה?

[נתקבל מהרב וואלף ראזענבערג - יו"ר מערכת "חיי עולם"]

[ד]

פרשת המן

שמתי לב לדבר מענין, שבזמן המדבר היה אוכל מן השמיים, אבל מים בזמן המדבר היה מן הארץ מהאבן. לעומת זאת היום זה הפוך, המים זה מן השמים שזה הגשם, והאוכל מגיע מן הארץ שזה צומח מן הארץ.

אשמח לקבל הסבר למה בדיוק שבזמן המדבר האוכל מן השמים והמים מן האדמה, והיום זה הפוך?

[נתקבל מהרב מ. שטרנבוך]

הידעת?!

[א]

איתא במאמרי האדה"ז בעל התניא (ענינים עמ' רי"ב) וז"ל: מאמר בעש"ט ז"ל, שאפילו מיכאל השר הגדול שבמלאכים היה נותן כל עבודתו והשגתו באלקות אפילו רק עבור ציצה אחת מד' ציציות שיש לכל אחד מישראל. כי השגת מיכאל הוא מבחינת שבא בהשתלשלות בעולם הבריאה שהוא בחינת גבול, משא"כ הציצית הם בחינת שער רישיה כעמר נקי, שהוא מבחינת אור אין סוף ב"ה שלמעלה מהשתלשלות, וכן כיוצא בזה בכל המצות כולם. וזהו הנקרא שמחה של מצוה, שהוא עיקר עבודת האדם בעוה"ז, וע"ז נאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה כו', כי מאד מאד צריך להיות בשמחה ובטוב לבב מזה מהמשכות עצמות א"ס ב"ה ע"י המצות שאין כל העולמות ערוך אליו כלל כו', וד"ל. עכ"ל.

[נתקבל מהרב אברהם אהרן וויזניצר]

[ב]

מעניינא דיומא

נתקבל מהרב מרדכי גנוט בעל לוח 'דבר בעתו'

[א] קריאת שמו"ת: את "עשרת הדברות" קורא היחיד בטעם התחתון. גם הנוהג לקרוא שתיים מקרא ואחת תרגום פרשה בפרשה, אין לו לקרוא פעמיים ולתרגם כל דבר לחוד, אע"פ שהוא פרשה בפני-עצמה, אלא יש לו להקפיד על הפסוקים. וי"א שלא יפסיק כלל, אלא יקרא כל הדברות יחד ("ואלה שמות").

[ב] את דף "ההטעמה הכפולה של עשר הדברות" ע"פ כתר ארם-צובה וכת"י הקרובים אליו, בעריכת הר"ר יעקב לוינגר ז"ל, ניתן לקבל בדוא"ל judithl@post.tau.ac.il

[ג] בתרגום הפסוק "לא תשא...." צ"ל "לא תימי בשמא" ולא "ית שמא" ("הלכה ומעשה").

[ד] למנהג בעלז מוסיפים לכב' שבת קריאת עשרת הדברות פשטידה מיוחדת, ככל שבת שיש לה שם מיוחד (כ"שבת שירה" ודומיה. בכך יש לתקן קמעא את האמור בגליון שעבר. הע' הרה"ח ר' יעקב יהושע בונים הי"ו.

[ה] מרן אש"ל מוויז'ניץ שליט"א אמר לבחורים שעדיף לשבות אצל רבם בשבת זו מאשר ב"שבת שירה".

[ו] לא רק בימים שבין פסח לעצרת יהיו דברים אלה (מפירש"י בסו"פ השבוע) לטוטפות בין עינינו: "כי חרבך הנפת עליה" וגו' (שמות כ, כא). מכאן היה ר' שמעון בן אלעזר אומר, המזבח נברא להאריך שנותיו של אדם, והברזל נברא לקצר שנותיו של אדם, ואינו רשאי להניף המקצר על המאריך. רבן יוחנן בן זכאי אומר, הרי הוא אומר (דברים כז, ו) "אבנים שלמות תבנה", אבנים שמטילות שלום. והרי דברים ק"ו, ומה אם אבני מזבח שאינן (לא) רואות ולא שומעות ולא מדברות, על שמטילות שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, אמר הקב"ה (שם שם, ה) "לא תניף עליהם ברזל", המטיל שלום בין איש לאיש, בין איש לאשתו, בין עיר לעיר,

בין אומה לאומה, בין ממשלה לממשלה, בין משפחה למשפחה, על אחת כמה וכמה שלא תבואהו פורענות. "אשר לא תגלה" (שם, סיפיה דקרא)... הרחבת הפסיעות... אתה נוהג בהן מנהג בזיון. והרי דברים ק"ו! ומה אבנים שאין בהן דעת להקפיד על בזיון, אמרה תורה, הואיל ויש בהן צורך, אל תנהג בהן מנהג בזיון, חרבך, שהוא בדמות יוצרך, ומקפיד על בזיונו, על אחת כמה וכמה (מכילתא דר' ישמעאל - מס' ד'בחדש', יתרו, פרשה יא ד"ה כי חרבך. מובא בפרש"י לפסוק).

[ז] בכ"ד בשבט תרל"א נפ' הגה"צ ר' צבי (בהגהק"ר אליהו) גוטמאכר אב"ד פלשטיין ב' "קן מפורשת" זצ"ל. אף הוא כתב: "כשיצטרך לישועה, ילמד משנה אחת ממס' קינים עם פי' רע"ב ותוי"ט ופי' "קן מפורשת", ויעמוד ויתפלל בלשון השגורה בפיו: "רבש"ע! חביבים ישראל לפניך, וחפץ יתרה נודעת להם שנקראו בניך. בראת מיני עופות כשרים שהם יותר ממיני העופות הטמאים, ומהם רק תורים ובני-יונה כשרים לקרבן לפניך, ואנחנו דומים להם במידותינו. עשה עמי חסד כרחם אב על בנו". וכאן יפרט מבוקשו, וייענה. ואם לא [ייענה מיד], יעשה כן עד ג' ימים פ"א בכל יום" (אביו הגה"ק מגריידיץ זצ"ל) "ושמענו על משפחות מיוחסות בישראל שרגילים בכך ואינם רגילים ברופאים" ("סוכת שלם" לנ"ל) (והשוה להשערותנו (בגליון שעבר) בדבר נתינת אוכל לצפרים ב"שבת שירה"). אשרי הלומד היום את הסדר הנ"ל, לע"נ המחבר הנפ' העריירי זצ"ל ולזכות את הנצרך לישועה ולרחמים, והרי "זכים לאדם שלא בפניו" (הרה"ח ר' חיים אברהם צבי שטיינער הי"ו, שכון סקווער, נ"י).

[ח] מלוה מלכה מוצש"ק יתרו: על עצתו של הגה"צ ב' "חפץ חיים" זצ"ל יעץ למי שלא נתקיימו לו בניו, ר"ל, לייסד קופת גמ"ח ולנהלה "ובזכות החסד שיגמול לאחרים - יתנהג עמו השי"ת מדה כנגד מדה ויגמול גם לו" - ובין התקנות: אחת לשלש שנים יתאספו כל חברי ההנהלה ויערכו סעודה לשם חיזוק מצות גמ"ח בשבוע שקוראים בו פרשת "אם כסף תלוה" (ר' בהרחבה ב"החפץ חיים, חיוו ופעליו" עמ' רמו-ז; "המאורות הגדולים" רי"ם הכהן אות נו).

[ט] לענ"ד, דבר בעתו מה טוב לערך הלילה, ימים ספורים אחר יום לידת אשר בן יעקב [ופטירתו], שלדידו גם "לחמו שמה, והוא יתן לאחרים מעדני מלך" (ר' "מענינה של תורה", ויחי, "מפי השמועה"). [כן היה גם מנהג ויז'ניץ מלפנים, לערוך במוצש"ק פר' יתרו את כנס מגבית קופת "עזרת נישואין", הנודעת בהלוואותיה הנוחות ובמענקיה הנדיבות].

[ג]

הרב ברוך האס = זה זמן זמנים שהתקשיתי לבוא לפתרון אמרתי אציע את הנושא בפני קוראי "נחלתנו", להגדיל תורה ולהאדירה.

[א] נאמר (שמות יח, ז) "ויצא משה לקראת חותנו, וישתחו וישק לו, וישאלו איש לרעהו לשלום, ויבואו האהלה". ובתרגום יונתן בן עוזיאל אי': "ונפק משה מתחות ענא יקרא לקדמות חמוי, וסגיד ונשיק ליה, וגיריה, ושיילו גבר לחבריה לשלם, ואתו למשכן בית אולפנא". יש לעיין, מנא

ליה שהגיוור היה בין ההשתחוויה והנשיקה לבין שאילת השלום? ולכאורה יש לומר דייק מדכתיב "וישאלו איש לרעהו", והרי קיימא לן (ב"ק לח.) דנכרי לא הוי בכלל 'רעהו', כדררשינן התם לגבי "שור רעהו" (שמות כא, לה) ולא שור של גוי, ועל כרחק שגירור לפני שאילת השלום, ולהכי שפיר נאמר 'רעהו'.

[ב] ברם, זה אינו, דהא כ' בפ' **רבנו בחיי** (שמות יא, ב) עה"כ שם "וישאלו איש מאת רעהו" - "ומה שהזכיר לשון 'רעהו' ו'רעותה', יראה לי שקודם מתן תורה היו כל הבריות חברים כאחד, אבל לאחר מתן תורה שהחזיר הקב"ה את התורה על כל אומה ולשון ולא קבלוה עד שקבלוה ישראל, יצאו כל האומות מן האחוה והרעות ונשאר השם הזה בעם ישראל בלבד שנקראו 'אחים' ו'רעים' למקום, הוא שכתוב (תהלים קכב, ח) "למען אחי ורעי", ודרשו רז"ל (ב"ק קיג:) "לכל אבדת אחיך" (דברים כב, ג) - "אחיך" ולא גוי, וכן "לא תשיך לאחיך" (שם כג, כא) - אחיך ולא גוי (ב"מ ע:). ומבואר מדבריו שלפני מתן תורה גם גוי הוי "רעהו", ואם כן גם הכא שהיה לפני מתן תורה שפיר נאמר "וישאלו איש לרעהו לשלום", וכיון שכן מנ"ל **לתרגום יונתן** שגירור לפני שאילת השלום, אם לא שנאמר שחולק על **רבנו בחיי** ז"ל וסבור שגם לפני מתן תורה, אין נכרי בכלל "רעהו". אך אם כן, צ"ע איך יפרש קרא (שמות יא, ב) "וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה" שנאמר לפני מתן תורה.

[ג] ויתכן לומר עפ"מ ש"כ **הגר"א** ז"ל ב"קול אליהו" (פר' בא) לפרש דעכצ"לומר שלא היה ביכולתם לעשות כך, אם לא שיכופו את יצרם לעשות חסד איש עם רעהו, ואזי 'עולם חסד יבנה' (תה"ל פט, ג), שלכן 'ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים וגו' (שמות יא, ג), ולפ"ז קאי 'רעהו' אישראל, ושפיר שייך בזה לשון בקשה. והא דכתיב (שם יב, לה) 'ובני ישראל עשו כדבר משה' שאמר להם במצרים (שם יא, ב) 'וישאלו איש מאת רעהו', היינו כי בני"י עשו חסד זה עם זה ע"י שאלה. ולכן 'וישאלו ממצרים כלי כסף וגו' וה' נתן חן העם בעיני מצרים וישאילום' (שם. עכת"ד. ולפז"ל שגם **תיב"ע** מפרש ש"וישאלו איש מאת רעהו" וגו' דקאי אישראל, ואם כן שפיר י"ל דהך "וישאלו איש לרעהו לשלום" מיירי אחרי גירות. אלא דהא נמי קשיא, דהא התם מפרש **התרגום יונתן** "מליל כדון במשמעיהון דעמא, וישיילון גבר מן רחמי מצראי ואיתתא מן רחמיא מצריתא, מאנין דכסף ומאנין דדהב", ובפירוש **יונתן** (שם) פי' "גבר מן רחמיה מצראי וכו'"; "דלא תימא מדכתיב "איש מאת רעהו", ישראל חד מישראל חבריה, אלא ממצרים, ומאי 'רעהו'? אוהבו". הרי ד**תיב"ע** אינו מפרש כפי' **הגר"א** ז"ל, ואכצ"ע דהכא סבירא ליה דגוי לפני מתן תורה לא מיקרי "רעהו", ואילו לעיל לגבי שאילת כלי כסף וכלי זהב סבירא ליה דמיקרי "רעהו" גם לפני מתן תורה?.

[ד] ובעיקר דברי **רבנו בחיי** ז"ל, מלבד מה שנראה מדבריו שלאחר מתן תורה גם גויים [בינם ל]בין עצמם לא מקרו "רעהו", וע"ז יש להקשות ממש"כ (ישעיה יג, ח) "איש אל רעהו יתקמהו" וגו', ופירש **רש"י** ז"ל, בני בבל על הצובאים עליהם וכו', ומבואר שהגויים בינם לבין עצמם נקראים 'רעים'. ולפי' **הגר"א** ז"ל הנ"ל א"ש דדוקא ישראל לגוי אינו

בכלל "רעהו", אבל הגויים בינם לבין עצמם שפיר נקראים "רעים". גם צ"ע שבפי' **רבנו בחיי** ז"ל עה"כ (שמות כ, יג) "לא תענה ברעך עד שקר", כתב "לא אמר 'באחיך' כמשפט הכתובים "לא תשיך לאחיך" (דברים כג, כ), "לכל אבדת אחיך" (שם כב, ג). פלא שלא נקט פס' זה - הקודם לחברו - תחילה. **המגי"ה**), וכיוצא בם, כי אותם אנו דורשים "אחיך" - "ולא גוי", וכאן הזהיר אפילו על הגויים, כי כן מצינו "וישאלו איש מאת רעהו" והוא נאמר על המצריים, ואיהו סותר את משנתו דלעיל, דהא האי קרא נאמר בשעת מתן תורה, ותו דמסתייע מקרא ד"וישאלו איש מאת רעהו" דנכרי מיקרי "רעהו", ושם כתב דרק לפני מתן תורה הוי הכי.

[ה] ובס' **הברית** (ח"ב מאמר י"ג פרק ה') כ': "והתורה מחייבת אותנו זאת באר היטב כמה שכתוב (ויקרא יט, חי) "ואהבת לרעך כמוך", ואין הכונה בו לישראל דוקא, שאילו היה כן - היה כתוב "ואהבת לאחיך כמוך", כמו שכתוב אצל ריבית (דברים כג, כ) "לא תשיך לאחיך נשך כסף", או "ואהבת לבני עמך כמוך", כמו שכתוב (ויקרא יט, חי) "לא תקום ולא תטור את בני עמך", אבל הכונה בו "לרעך" - שהוא אדם כמוך, ועוסק בישובו של עולם כמוך, וכל האומות במשמע, וכל ה'רע' לאיש (מליצה ע"פ משלי יט, ו. **המגי"ה**), רועי גרר עם רועי יצחק, שהרי חז"ל לא מעטו מ"רעך" בפסוק זה אהבת רעים מן האומות ולא דרשו בו דבר, כאשר דרשו ומעטו (המצרי) [הגוי] בפסוק (שמות כא, לה) "[ו]כי יגוף שור איש את שור רעהו" כמו שאמרו (ב"ק פ"ד, ג; לו: לח.) "שור של ישראל שנגח (ל)שור של (מצרי) [גוי וכו']" (הצנזור של דפ' באזל (=באסילאה), הדפוס הראשון המצונזר, לא אבה אף להמיר את 'נכרי/גוי' ב'כנעני', כפי שצנזרו אחרים, והעדיף 'מצרי', בהוספה אנקטודה: 'בארץ ישראל'... **המגי"ה**).

[ו] כי כלל זה נקוט בידך, שחז"ל לא דרשו דבר הן למעט הן לרבות כאשר עלה על לבם, כי אם במקום אשר היתה קבלה בידם שפסוק זה בא למעט או לרבות, ובו דרשו כפי קבלתם אם מעט אם רב, לא במקום אחר, אפילו אם נכתבה התיבה ההיא והלשון ההיא פעמים רבות בתורה. ומצינו בכתוב שאף הנכרי נקרא רע, כמה שכתוב "חושי ה'אֶרְפִּי רַעַה דוד" (שמואל-ב טז, טז), ואמרו חז"ל (?) כי חושי נכרי היה, כמו שגם אֶתִּי הִגִּתִּי אשר עם דוד בברחו מפני אבשלום בנו (שמו"ב טו, יט-כא; חי, ב) היה נכרי" ע"ש. הנה מלבד דחזו"ן **שרבנו בחיי** ז"ל לא סבירא ליה הכי שהרי הקשה אהא ד"וישאלו איש מאת רעהו", צ"ע **מתוס'** שבועות (מד. ד"ה שומר) דמבואר להדיא דכל דוכתא שנאמר "רעהו" בא לאפוקי גוי, שכתבו "דאפילו שומר שכר גמור לגוי - לא מחייב, דגבי שומרים כתיב "רעהו" ואיכא למעוטי גוי כמו הקדש". ועיין **שיטה מקובצת** ב"ק (לח. ד"ה מה נפשך). גם מש"כ מחז"ל שחושי הארכי היה נכרי, אינו יודע איה מקורו לעיין בגופ'ן שלה'ן.

סוף דבר: א) מה הכריח את **התרגום יונתן** לפרש שמשה גייר את יתרו לפני ששאל בשלומו? ב) בסתירת דברי **רבנו**

בחיי ז"ל בהא דאחר מתן תורה נכרי מקרי "רעהו". (ג) איה מקור דברי חז"ל שחושי הארכי נכרי היה.

!! תגובות !!

[א]

הרב מרדכי גילאנדואר = [א] לגליון תקכ"ו (מדור "מי יודע" אות ב'): הרה"ח ר' נפתלי נוסבוים שליט"א הראני מה שמביא בספר **דבר חן** לרה"ח ר' בעריש אורטנר ז"ל (בעמ' 129): ר' בעריש נכח בחגיגת הבר מצוה של **מרן מהר"א מבעלזא** שהתקיימה אצל זקנו **מרן מהר"י מבעלזא**. בסוף דרשת בר-המצוה אמר את דבר-התורה עה"פ (תהל' קכו, ו) "הלוך ילך" וגו', כמובא באריכות בגליון הנ"ל, ובשמוע מרן מהר"י זאת, הזיז את הספאדיק שלו מעל מצחו והסתכל בפני בר-המצוה, כשכולו מלא התפעלות והשתוממות.

[ב] בגליון תקכ"ז בענין כוכבי ה"נועם אלימלך", יש לציין שבספר **"דברת שלמה"** מרבי שלמה לוצקיר זצלה"ה שהודפס מחדש על ידי הרה"ח רבי הלל וינד ז"ל, מביא בתחילת הספר מה שא"ל כ"ק **מרן מהר"א מבעלזא זי"ע** וזו לשונו: ובמרוצ"ק ויק"פ שאלתי את כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, אם קיימת קפידיא להדפיס את הנקודות שישנם בספר ["דברת שלמה"] בדפ' זאלקווא, המפסיקות אפי' באמצע פסוק וענין, וענני: "לא שמעתי שהקפידו [כן בכל הספר], רק על ההקדמה שתידפס כן. [אך] בכל זאת, כיון שנדפס כך בדפוס ראשון - אולי יש ענין בזה, וכדאי שלא לשנות".

[ב]

הרב שלמה הכהן, לונדון = בגליון תקכ"ז ("מי יודע" אות ו') שאל **ידידי אב"ד וואגאש שליט"א** על המקור של ברכת **גר"ף = ג'עזונט ר'ייך פ'רום**.

ב'אגרות קדש' (כרך ג' מכתב תנ"ט, מיום ז' באדר תש"ט) מופיע מכתב האדמו"ר **מליובאוויטש זצ"ל** למוהר"י הכהן בזה"ל: "נעכטען האָט כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א [=מהריי"ץ] אייך געוואונטשען איר זאָלט זיין א גרף. ראשי תיבות: ג'וט ר'ייך פ'רום. (גרף אין אידיש ברוסלאנד - איז אן עהרען טיטול וואס מיינט לערך earl אין ענגליש)" (היום מתרגמים זאת: רוזן. המגי"ה) והוא ממשיך שם לבאר ברכה זו כדרכו.

[ג]

הרב אליעזר זוסיא ביסטריצקי = לגליון תקכ"ז (מדור "מי יודע" אות ה') על אודות מה ששאל על הכוכבים שב"נועם אלימלך", אבי שליט"א א"ל שכשהדפיס את ה"נועם אלימלך", חקר והסיק שאינם כלום, אבל לא רצה להתגרות ב'עולם'. כמדומה אומרים כדבריהם בשם הרה"ק מסאטמאר.

ועוד ראיות: המדפיס שהדפיס אז את ה"נועם אלימלך" **הדפיס ספרים נוספים באותם כוכבים** (איני זוכר כעת את אלה, אבל הם נמצאים), בהשתמשו בהם כפסיק (או נקודה. המגי"ה) וכאשר רואים שזה בערך באיזה קטע

(המלים הנ"ל שבגופן אחר - אינן מובנות. הנ"ל)) וכמובן זה אינו כלל; כמו הספרים הישנים שאינם מדויקים כלל וההחלטה לשיתם אם לאו - היתה תלוי בכל עורך וגם בלי שום כללים. ועוד: "אגרת הקודש" שלכאורה נדפסה כבר בחיי ב' "נועם אלימלך" זי"ע בלי כוכבים, וכשנדפסה "אגרת הקודש" בס' "נועם אלימלך" דפוס ראשון - נתוספו הכוכבים.

[ד]

הרב ישראל זאב גוטמן - הוצאת "אמת" - מונקאטש = [א] לגליון תקכ"ז ("מי יודע" אות ה'): בענין הכוכבים בספר "נועם אלימלך". ברור על פי נגלה ופשטות כי זו היתה דרך המדפיס ההוא לסמן פיסוק, וישנם ספרים נוספים שנדפסו על ידי המדפיס ההוא באופן כזה, לדוגמא 'סדר כללות תיקון ועליות העולמות מכל השנה' לרבי שבתי מראשקוב (לבוב תקמ"ח) וכן 'שלחן ערוך של האר"י ז"ל' (כנ"ל), וכן נמצאים כוכבים תחת פסיקים בסליחות כמנהג נירנבורג ופיוורדא (פיוורדא תקט"ז) ובס' "אניה בלב ים" (? תקכ"ו). אכן למעשה אצל חסידים מקובל דטובא גניז בגוייהו, וידוע שהרה"ק ר' איציקל מאנטוורפן לא רצה ללמוד במהדורה אחת של ספר "נועם אלימלך" שכוכבים אלה הושמטו ממנה. וראוי לציין שישנן פרשיות שלמות שאין בהן אפילו כוכב אחד, כמו מפרשת בא עד אחר פרשת משפטים.

[ב] בספר **"הדרת קודש"** - תולדות הרה"ק מנאסוד, כתב בזה"ל: "רבנו ז"ל אמר שיש סוד בציוני הכוכבים שנדפסו בסה"ק "נועם אלימלך" בדפוס הראשון, ואומרים שלרה"ק ר' אלעזר ז"ל היה גילוי אליהו בכתבו [את חידו"ת אביו], ועשה בהם ציון כוכב. ועוד אמרו, כי המדפיסים הראשונים מסדרי האותיות היו מל"ו צדיקים, וידוע שישנה חשיבות גדולה לספה"ק "נועם אלימלך" מהדפוס הראשון ושלא יהיה כרוך עם ספר אחר, וסגולה למקשה לילד, ר"ל".

[ג] הספר **"נועם אלימלך"** נדפס עד שנת ת"ש - ל"ה פעמים. ברובם לא נדפסו שוב הכוכבים הללו. אלו הדפוסים שראיתי ובדקתי לדוגמא: הדפוס השני, שקלאוו תקנ"נ[?]; השלישי, סלאוויטא תקנ"ד; הרביעי, פולנאה תקס"ד; הששי, הרובשוב תקע"ז; השביעי, חש"מ לערך תק"פ; התשיעי לבוב תר"י, וכן לבוב תרי"ח, לבוב תרי"ט, לבוב תרכ"א, לבוב תרכ"ב, לבוב תרכ"ג, לבוב תרכ"ד, לבוב תרכ"ו, לבוב תר"ל, לבוב תרל"א, לבוב תרל"ו, ווארשא תרס"ח. בכל אלה לא נדפסו הכוכבים. בדפוס קראקא תרנ"ו, טארנא תרס"ד ולובלין תרפ"ז נדפסו הכוכבים.

[ד] לגליון הנ"ל (במדור הנ"ל אות ו'), בענין ר"ת גר"ף, ברחמסטריוקא ישנו סיפור בענין זה, ושם מובא הר"ת ג'עזונט, ר'ייך, פ'רייליך. ובנוסח החב"ד ראיתי מודפס גם ב'תשורה' המסרתית, משמחת נישואי **חיים שאול ברוק** - י"ט בכסלו תשס"ב.

[ה]

הרב אריאל בנימין רחמים = לגליון תקכ"ז (מדור "מי יודע" אות ב'): יש להעיר, שמספור ההלכות ברמב"ם לא ממנו יצא אלא הוא מעשה ידי המדפיסים, הרמב"ם עצמו

אך חילק את הפרקים לפסקאות, שאינן תואמות תואמות למספור שבדפוסים, ופעמים רבות חיברו פסקאות אחדות להלכה אחת, וכמ"ש בהקדמתו: "וכל פרק ופרק אחלק אותו להלכות קטנות, כדי שיהיו סדורים על פה".

[ו]

הרב יצחק ואלאדארסקי = לגליון תקכ"ו ('מי יודע ומי מכיר אות ג'- ב): מש"ך מספר **"ערוגת הבושם"** שמביא בשם **אחד קדוש**, וכנראה הוא מה שמביא הרה"ק מקאמארנא בס' "זוהר חי" בשם הבעש"ט. ודכירנא שראיתי או שמעתי פעם שהתלמידים נסעו לחפש להם רבי וכשהגיעו לתלמידו המגיד הגדול נבג"מ ושאלוהו כנ"ל, ענה להם שאין עצה לכך רק תפלה, ואז התקשרו אליו. זכותם תגן עלינו ועל כל ישראל.

[ז]

הרב אברהם יעקב בומבאך = [א] לגליון תקכ"ז (מדור 'מי יודע' אות ד): מה שהביא מספר "קב חן" שסוכת שלם היא המלכות. והקשה ד'סוכת שלם' בבינה, כדאי' ב"קהלת יעקב" בערכו. אם שאינני מקובל, נלע"ד ליישב, דהנה "שלם" הוא במלכות, עי' "קהלת יעקב" בערכו בשם הזוהר (אמור צ.). וגם 'ירושלם', שהוא צירוף של יראה שלם כדאיתא במדרש (ב"ר פר' נו, טז), היא ב'מלכות', כידוע. וכ"כ ב"קהלת יעקב" בערכו. ואיתא בזוה"ק (תיקו"ז תי' סט, קז): ש'סוכה' בגימ' הוי"ה אדנ"י. ושם אדנ"י במלכות (שערי אורה שער א). הרי שבסוכה ישנה גם הארת המלכות. והוי"ה ב'תפארת' מדת 'יעקב', כידוע. וזהו שאמר שם 'ויחננו באיתם' (שמות יג, כ; במדבר לג, ו), שעלו למדת 'תם' הוא 'יעקב אבינו', דהיינו 'תפארת'. וגם עד א' י' הם המוחין העליונים - פירוש ע"פ הידוע מהאר"י על 'איה' מקום כבודו, שהא' רומזת לכתר, ראש הספירות. וי' הוא חכמה. והם המוחין העליונים.

[ב] בגליון שם (במדור הנ"ל, אות ד' סק"ג): ומה שהקשה שבפסוק (שם ושם) כתוב 'באתם' בלי יוד. ידוע שבזוהר וכתבי האר"י נדרשים תיבות חסרות כמלאות. לדוגמא הדרשה דלעיל 'סוכה' בגימ' הוי"ה אדנ"י, אף שבתנ"ך 'סָכָה' חסר, וכן רבים.

[ח]

הרב ש. י. ל. = [א] לגליון תקכ"ז ("מי יודע" אות ד): (א) "סוכת שלום היא המלכות" - מבואר בזוה"ק (ח"ב תצוה קפו): "סֶכֶת חסר ו', דא משכנא תתאה דאיהו כעששיתא לאחזאה לכל נהורין, וכדין אמר (ויקרא כג, מב) "בִּסְכַת תִּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים", מאן 'שבעת ימים?', מעלמא עלאה לתתאה, דכלהו קיימי בקיומא לאנהרא להאי 'סֶכֶת' (ולכאו' מכאן ואילך דריש לי' ע"ד א"ת 'סֶכֶת' אלא 'סֶכַת', דהא חסר כתיב. **המגי"ה**), ומאן איהי, דא (עמוס ט, יא) "סֶפֶת דוד הנופלת"; "סֶפֶת שלום" (ברכת 'השכיבנו'). ובזוהר (רע"מ; ח"ג פינחס רנו): "שכינתא דאיהי סוכה".

(ב) "א"י אלו המוחין העליונים" - הכוונה שאות א' היא 'כתר', ואות י' היא 'חכמה'. ראה: תיקו"ז תי' יט (מא): "ויאמר, אי הבל אחיך?" (ברא' ד, ט). תא חזי, תרין אתוון אלין דאסתלקו מניה, דבהון חב גרמו ליה מיתה, א' אמון (ע"פ משלי ח, א) מופלא ומכוסה, י' מחשבה". ושם, בתי

סט (קטו). א"י: "אי הבל אחיך", תא חזי, תרין אתוון אלין שמענא דלאחר עלאה הוו סלקין. א"י, א' אמון מופלא ומכוסה, י' מחשבה, דבהאי אתר חאבו אדם והבל, ואתמר דאינון א' כתר עליון, י' מחשבה".

(ג) "באיתם" כתיב חסר יו"ד - גם ב"דברי אמת" לרה"ק 'החזוה' מלבלין זצ"ל (פר' בשלח ד"ה ויסעו מסוכות) פי' כעי"ז, שתיבת "איתם" היא אותיות "אי תם": "...וזה י"ל [ו] החכמה מאין תמצא?" (איוב כח, יב), בשביל 'אין'; שיהיה אדם ע"י כאין נגדו ית', וזה [ו] "מרעמסס - סכנותה" לשון ראייה [והוא חכמה] כמו "ולבי ראה חכמה" (קהלת א, טז). וכאן "ויסעו מסוכות" (שמות יג, כ) הוא חכמה, "ויחננו באיתם". לשון אי תם, שמשיג שאינו תם, כי נעשה ע"י חכמה שפל בעיניו כנ"ל והחכמה מאין תמצא". עכ"ל. [וידוע שדרכם של המקובלים לדרוש גימטריאות כאילו כתיב חסר ומלא, וכדרכם של ראשונים בעלי הרמז, וכמבואר בבעל הטורים בהרבה מקומות].

וביאר דברי ה"קב חן" בקיצור נמרץ, הוא, שבחינת 'מלכות' [= 'סוכות'], עלתה עד המוחין העליונים, בחינת "א"י תם", כתר חכמה ודעת, שבחינת "יעקב איש תם", אותיות "תם" מ"איתם", הוא סוד הדעת, כדאיתא בזוהר (ח"ב שמות יד: ור' "עץ חיים" שער הכללים פרק י ביאר סוד משה מלגאו ויעקב מלבר), ועלו עד אותיות א"י מ"איתם", כתר וחכמה, כנ"ל.

[ב] **שם אות ה** - בענין הכוכבים בספה"ק נועם אלימלך - ראה בספר **גם אני אודך** (ח"ז סי' כו, עמ' צה-קה), באריכות.

[ג] **שם אות ו** - "גרף" ר"ת געזונט רייך פרום. בספר "חסידים הראשונים" (אלפנביין, ח"ב עמ' 261) מובא כן בשם אדמו"ר הרש"ב מליובאוויטש זצ"ל. וכן בספר **"נכספה"** (שיש, עמ' שא) מו' כן בשם הרה"ק ר' **יוחנן מראחמיסטריווקא זצ"ל** שבירך פעם ילד, בשינוי קצת, שאמר **"פרייליך"** במקום **"פרום"**, בזה"ל: "השית זאל העלפען זאלסטו זיין" א גר(א)ף, גרף איז ר"ת געזונט רייך פרייליך".

[ט]

הרב יעקב יהושע בויס, קרית בעלזא ירושלם = בגליון תקכ"ז ("מי יודע" אות ה') לשאלתכם אם יש התבטאות מאיזה צדיק, אודות הכוכבים הפזורים בספר הקדוש **'נועם אלימלך'**. מענין לענין - אענה על אודות הנקודות הנמצאות לפעמים באמצע קטעים בספרים שונים:

[א] בספה"ק **'דברת שלמה'** מהגה"ק רבי שלמה לוצקער זי"ע, ואעתיק מה שכתבתי בזה ב'נחלת'י [יעקב יהושע] גל' פר' תשא תשע"ז. וז"ל: בסה"ק 'דברת שלמה' לרה"ק ר' שלמה לוצקער זצ"ל, במהדורה הראשונה (זאלקווא תר"ח) ישנן לפעמים נקודות באמצע קטעים, לפעמים נקודה אחת, ולפעמים נקודתיים ולפעמים הם מפסיקים אף באמצע ענין ופסוק.

בשנת תשט"ו לפ"ק הדפיס הרה"ח ר' **הלל וינר ז"ל** מהדורה חדשה של ה'דברת שלמה', וכותב בראש הספר: ושאלתי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א [= **מרן מהר"א זי"ע מבעלזא**] אם הנקודות הן קפידא. וא"ל: לא שמעתי

שהקפידו על כך, רק על ההקדמה שתידפס בספר הזה. בכל זאת כיון שנדפס כך בדפוס ראשון, אולי יש ענין בזה, ובודאי שלא לשנות מזה. ע"כ דבה"ק.

[ובעיקר הדבר, אפשר להסמיך ולהביא את הנאמר במכתבו המפורסם של רבי שלמה אלקבץ ז"ל, בעל 'לכה דודי', המובא בשלה"ק (מס' שבועות, פרק נר מצוה ה) בענין הלימוד בליל שבועות. בסוף המכתב כותב בזה"ל: ומעיד אני [עלין] שמים וארץ, כי כל זה שדברתי פה ובקונטרס, אינו חלק אחד ממאה ואחד. ואפילו בקונטרס ההוא, תראו בין תיבה לתיבה סגולתא כזה: לפעמים. והוא הוכחה, כי שם היה דבר נעלם, ולא הרשתי עצמי לכתוב אותו].

[ב] וכן בסוף הקד' הספה"ק 'מאיר עיני חכמים' (לחנוכה ועוד) לרה"ק רבי מאיר זצ"ל אב"ד קארסטשוב וחאדארקוב, [מתלמידי ב' אור המאיר' זצ"ל], כתב בזה"ל: "...ידוע שאמר שלמה המלך ע"ה (שיר השירים א, יא) 'תורי זהב נעשה לך עם נקודת הכסף', כי ידוע, שהנקודות הן בכל מקום, נפש וחיות לאותיות. לכן ימצא המעיין, שרשמתי על כמה תיבות נקודת סגול: להשכיל המעיין, שימצא סגולת וחביבות וחיות התיבה הרשומה, ממה שהכתיבה מגשמת את המחשבה. ורשמתי על התיבה 'נקודת הכסף', ותשוקתה המכונה בשם 'כסף', כמו שאמר הכתוב (ויצא לא, ל) 'כי נכסף נכספתי'. לכן בקשתי מכל מעיין, שבכל מקום בואו למקום נקודות הכסף, ישום מחשבתו ורעיונו בזאת התיבה, ובוודאי יהיה לו לנחת, אי"ה, ולנבון נקל.

[למעשה, לא נדפסו הסימנים האלו, כבר במהדורה הראשונה של הספר 'מאיר עיני חכמים', שי"ל בשנתקפ"ג. וכבר העיר המו"ל בשנתשמ"ה לפ"ק, במונסי, שכנראה שהמדפיסים במהדורה הראשונה המירו את סימן ההדגשה שהדגיש המחבר בכת"י באותיות מרובעות, או בשני קוים כאלה "].

[י]

הרב ישכר דוד קלויזנר = איתא ב'בני יששכר' (מאמרי אדר מאמר ב דרוש ז): "ראוי להתייגע בתורה ולהכשיר דבר איסור שנתערב בהיתר ע"פ כללי התורה" - ועתה מהראוי לך להתבונן, כיון שהדבר הזה הוא מאת הש"י שהוא מזמין הדבר האיסור שיתערב ברוב היתר כדי שיותר באכילה, כי ידוע הש"י שהוא מכלל הבירור הנמסר לישראל, א"כ מצוה הוא דוקא שיאכל ישראל החתיכה ההיא ולא יחמיר, כענין שארז"ל (ברכות ח). גדול הנהנה מיגיע [כפ]ו (הגהב"ח) יותר מירא-שמים, ופירש הרה"ק ב' השל"ה, נהנה מיגיע [כפ]ו, היינו שייגע את עצמו בתורה ויודע להכשיר את המאכל הזה ע"פ התורה, הגם שיש בתוך המאכל דבר איסור, הוא שב להיתר ע"פ כללי התורה, והאדם הזה [ה]אוכל את המאכל ונהנה ממנו, הוא גדול מהירא-שמים המחמיר, והוא כדברינו ממש להיות הדבר הזה נסיבה מאת הש"י שיתברר המאכל [מ]האיסור ההוא, ולזכות יחשב לאדם האוכלו ע"פ התורה, כי יתבררו הניצוצות הקדושות, והוא גדול מהירא-שמים שאינו רוצה לאכול מטעם שיש בו תערובת איסור. הבן הדבר. על כן לדעתי הצעירה אין זה מדרך החסידות מה שכמה אנשים נוהגים סלסול בעצמם שלא לאכול משום מאכל שהיתה עליו שאלת חכם, הגם שהוא דבר פשוט ומבואר דינו להיתר, כגון ע"י תערובת בששים

וכיוצא, כי לדעתי, אדרבה, מצוה היא, יאכלו ענוים וישבעו, כי היא נסיבה מאת הש"י שישבו האיסור להיתר ויתברר על ידי אכילת ישראל, ומה שארז"ל חולין (מד): לא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם, היינו דוקא במלתא דתליא בסברא, וכמ"ש הפוסקים. ע"כ. ועי' שם גם ב'מאמרי חדש ניסן מאמר ג שבת הגדול' (אות ט). ובמאמרי אלול מאמר ב (אות ד). (ו"ל מהרש"א בח"א (לחולין מד): הרואה טרפה לעצמו כו'. עי' פרש"י. ושמעתי (אולי מאחד שציטט באזניו את השלה"ק דלעיל. המגי"ה) פי' הפסוק בזה שאומר (תהל' קכח, א) "אשרי כל ירא ה', ההולך" וגו', ר"ל, מי שבא לידו ספק-טרפות והוא ירא את ה' ומחמיר על עצמו מספק [מ]לאכלה - אשריו בעוה"ב, שמנע א"ע מספק טרפה, אבל "גיע כפיך כי" וגו' יש לו מעלה יתרה, שמייגע עצמו וכפיו (בפלפלו בעזרת אצבעותיו. ומצינו להן עוד שימוש קדוש דומה, בברכות סב. ופירש"י ד"ה טעמי; ואה"ן התם מיירי לענין קה"ת, אבל ג"ם לענייננו נוכל למצוא רמז נאה למתפללים עד אין חקר למצוא היתר. המגי"ה) למצוא היתר לספקו עד שאוכלה הנה זה [ו]ן שזוכה [ל]ב', דכתיב ביה "אשריך" בעוה"ז, שהרי אוכלה, "טוב [לך]" לעוה"ב, שהתייגע [ה] נפשו בתורה. וק"ל. המגי"ה).

ויש להבין איך זה תואם עם הא דאי' ב'מאמרי אדמו"ר הזקן - הקצרים' (עמ' תקלא): "ענין המעשה דר' וואלף קיצעס תלמיד הבעש"ט ז"ל, שלא אכל מבשר שלו, שלא הוכשרה בעיניו המליחה עצהיו"ט והחמיר ע"ע. ולכא' יתמה מאד שיוכל להרהר אחר רבו ח"ו וכו'? אך מהנהגות הגדולים אין למדים בדינים הנגלים לנו באו"ה, כשר ופסול. כי נודע מה שהעיד הה"מ דמעזריטש ז"ל עליו, שאם היה בימי התנאים היה פלאי ממיוחדים שבתנאים, כי רוב תנאים בבריאיה כי משנה ביצירה, והתנא בעל משנה מבריאיה, ולו היתה נשמה מאצילות כמו המיוחדים שבתנאים... ובזה יתורץ מה שר' וואלף החמיר ע"ע במליחה ולא רצה לאכול מסעודתו אף שהי' תלמידו כו'. וד"ל. עכ"ל.

[יא]

המשך מגליון תקכ"ו - פר' בא,

(מדור "הידעת" אות ד'. בעניין מכת ברד)

הרב ירוחם אלי' ראזענפעלד = [ב] ושוב שנית להוסיף ולפרש'ה: שרש"י אצל מכת שחין (שמות ט, י) כתב: "באדם ובבהמה" - וא"ת מאין היו להם הבהמות? והלא כבר נאמר (שם שם, ו) "וימת כל מקנה מצרים"? אלא לא נגזרה גזרה אלא על אותן שבשדות בלבד, שנאמר (שם שם, ג) "במקנך אשר בשדה". והירא את דבר ה' [וגו'] הניס את [וגו'] מקנהו אל הבתים. וכן שנויה במכילתא בפס' (להלן יד, ז) "ויקח שש מאות רכב בחור". עכ"ל רש"י, וכן כותב רש"י שם. הרי שגם אצל מכת דבר היו יראי ה' המצריים יכולים להציל מקניהם בבתייהם. וא"ל שהשכל הפשוט הי' אומר שכשיש דבר צריכים להמלט מהבתים לשדה (עי' היטב בב"ק ס:.. המגי"ה). וזה בדיוק הי' ציווי הקב"ה לעשות היפך מהשכל ולהביא מקניהם לבתייהם. ורמזים הדברים במקצת בדברי ה"פנח רזא" (ד"ה שלח העז): ועי"ל שלא היתה גזירת הדבר אלא על המקנה לא על בני אדם. ואולי בהביאם המקנה הביתה - ידבק הדבר בבני אדם. בדרך אגב. בשלש מכות היו יכולים להציל את נפשם. במכת דם - לקנות מים אצל ישראל. בדבר ובברד - אם הכניסו מקניהם

לתוך בתייהם, אבל בשאר המכות, לא נפעלו שום פעולות הצלה למצריים.

[א] ועוד בה שלישי-ה: רש"י בפר' בא (שמות יב, א) במכת בכורות כותב: בארץ מצרים. חוץ לכרך. או אינו אלא בתוך הכרך? ת"ל (שם ט, כט) "כצאתי את העיר". ומה תפלה קלה לא התפלל בתוך הכרך, לפי שהי(ת)ה מלא(ה) גלולים, דבור חמור כזה לא כ"ש?!.

ולדרכנו נאמר שבכורי מצרים חשבו להנצל בהמלטם לבתי ישראל, וכמ"ש רש"י (לעיל יב, יג) "ולא יהיה בכם נגף" - אבל הווה הוא במצרים. הרי שהיה מצרי בביתו של ישראל, יכול ימלט? תלמוד לומר "ולא יהיה בכם נגף", אבל הווה מצרי שבביתכם. שהרי ראו שיש הצלה בבתיים אצל מכת דבר וברד וגם אצל מכת חושך נאמר (לעיל י, כג) "ולכל בני' ה' אור במושבותם", ע"כ כששמעו ממרע"ה שה' יביא מכת בכורות - כמ"ש רש"י (לעיל יא, ד) "ויאמר משה, כה אמר ה' [וגו']" - בעמדו לפני פרעה נאמרה לו נבואה זו. הרי שהמצרים ידעו שישנה מכה נוספה - חשבו להנצל בבתייהם של ישראל, וע"כ היתה העיר מלאה גלולים של עו"ז המצריים שרצו להנצל בהיותם בבתי ישראל.

[ב] בגליון תקכ"ז (מדור "הידעת" אות ג' סקי"ב) נזכר הענין של חתונה בסוף חודש.

בערך בשנת תשל"ג נשאל כ"ק אדמו"ר מהר"ש מבאבוב זצ"ל על אודות חתונה בסוף חודש (השאלה נגעה לחתונה בא"י) והזכיר אז שבעל "שדי חמד" זצ"ל (במערכת חתן וכלה סי' כ"א) דן בזה באריכות ובתוך דבריו מביא שתלמידיו הראו לו מאמר במכ"ע "הצפירה", והאריך שם לדחות את הדברים. ותמה הרה"ק מבאבוב זצ"ל איך צדיק תמים נטפל לדברים שנתפרסמו במכ"ע שבראשו עמד אפיקורס שלעג על מנהגי ישראל.

להצדיק את הצדיק בעל "שדי חמד" זצ"ל נוכל לומר שבשנת תרמ"ה לא היה המכ"ע תחת בעלותו של המשכיל הנודע נ.ס. [אך מ"מ הלה כבר החל להדפיס את מאמריו בשנתר"מ ואט-אט הפך ליד-ימינו ועוזרו של העורך חז"ס. המגיד"ה].

אחרי שנים, נתבקשתי ע"י ידיד מא"י לשאול דעת קדשו על חתונה בסוף החודש. ואמר: אצלנו במדינתנו (מערב גאליציה) לא נתן שום רב סידור קידושין [בסוף החדש] אפילו למאדערנער. וכפל דבריו כמה פעמים..

[יב]

המשך מהגליון הקודם תקכ"ז - פר' בשלח,

(מדור "הידעת" אות ו')

הרב בן ציון גרינפעלד, ברוקלין = [ב] שם בגליון תקכ"ו ("הידעת" ב) בדברי הרה"ק רבי נחמן קאסווער זי"ע דרגון לא עלתה בידו אלא רגזנותו (קידושין מ:): כיון שבלילה בעת עליית נשמתו ידו כותבת שהיה לו לב רגז באותו יום "ואז אינה צריכה לכתוב יותר, מאחר דדא ביה - כולא ביה, כי זה מביא לכל העברות" - וביאר המגיד"ה ע"פ רש"י במס' ברכות (כט:): אהא דא"ל אליהו וכו' לא תרתח ולא תחטי, לא תכעס שמתוך הכעס אתה בא לידי חטא. ע"כ. יש להוסיף בזה דברים נוראים שכ' הר"ן במס' נדרים (כב). על מש"כ שם "כל אדם הכועס כל מיני גיהנם שולטים בו", שהטעם הוא "לפי שהכעס מביאו לכפור בעיקר, כדאמרינן בפרק רבי אליעזר דאורג (שבת קה:): דמשבר כליו בחמתו - יהיה בעיניך כעובד ע"ז, ע"כ.

[ג] עו"ש (אות ג) מספה"ק "מאיר נתיבים" (ח"ב עמ' קצ"ב) בשם הגה"ק בעל "נחלת אריה" זי"ע, לפרש הגמ' (ברכות ד:): כל האומר "תהלה לדוד" בכל יום ג' פעמים - מובטח לו שהוא בן העוה"ב, ומקשה, מ"ט? אילמא משום דאתיא בא"ב וכו', אלא משום דאית ביה "פותח את ירך" (תהלים קמה, טז), נימא 'הלל הגדול' דכתיב ביה (שם קלו, כה) "נותן לחם לכל בשר!" ומשני, אלא משום דאית ביה תרתי [=דאתי בא"ב, ויש בו שבח הכנת מזון לכל חי. רש"י]. ע"כ. דהיינו שב"תהלה לדוד" איכא תרתי, כי נרמז בו שם הפרנסה ב' פעמים: (א) בס"ת פותח את ירך' (אריז"ל). (ב) כי תיבת [ו]משבי"ע' גימ' השם הנ"ל, ואילו ב'הלל הגדול' נרמז השם הנ"ל רק פ"א באותיות שניות של התיבות נתן לחם לכל ע"כ.

הנה כ"כ בספה"ק פתח עינים להרחיד"א (ברכות שם), אך מה שנרמז גם ב'הלל הגדול' השם הק' הנ"ל - כתב כן מעצמו, וז"ל: ואני שמעתי מאחד קדוש משם המקובלים, דמאי דמשני אלא משום דאית ביה תרתי, הכוונה דשם הממונה על הפרנסה הוא חת"ך, ובפסוק "פותח את ירך" [הוא] רמזו שתי פעמים: בס"ת פותח את ירך' וגם תיבת 'ומשבי"ע' גימ' חת"ך. עד כאן שמעתי. ויש להעיר, דכפי זה כי פריך אלא משום דאית ביה 'פותח את ירך' מסתמא כוונתו שרמזו שם זה, ומאי פריך נימא 'הלל הגדול' דכתיב ביה "נותן לחם לכל בשר", ופי הפי' האמור נראה דהכי כונתו, אימא הלל הגדול דכתיב [ביה] "נותן לחם לכל בשר", כלומר, דהכא נמי רמזו השם חת"ך באותיות שניות נתן לחם לכל בשר הוא חת"ך, ומשני דאית ביה תרתי, כלומר, דרמזו שתי פעמים שם חת"ך; בפסוק "פותח את ירך", כמו שפירשו המקובלים. עכ"ל.

[ד] עו"ש כע"ז, וז"ל: ובאופן אחר יראה דמ"ש משום דכתיב "פותח את ירך" היינו ש[הוא] ר"ת פא"י, והוא נמי שם הפרנסה. ופריך, נימא הלל הגדול דכתיב [ביה] "נותן לחם לכל [בשר]" והאותיות השניות הן חת"ך דהוי נמי שם הפרנסה? ומשני אלא משום דאית ביה תרתי, כלומר, שבפסוק "פותח את ירך" ישנם שני שמות הפרנסה: פא"י חת"ך, אבל בפס' "נותן לחם לכל [בשר]" רמזו שם חת"ך בלבד, ומשום הכי כולי עלמא בחרו ב"תהלה לדוד". ודו"ק. עכ"ל. [קצת צ"ע לפי' זה במה שלא נחתו בהו"א להא דאיכא שם זה גם בס"ת של הפסוק (תהל' קמה, טז) "פותח את ירך"? ואולי י"ל, משום דעדיף ממנו 'הלל הגדול' בו נרמז שם זה באותיות שניות, ולא בס"ת, כידוע שכל כמה שהוא יותר ביושר ובתחילה יותר הוא מרמז על קוֹקו, תקפו והמתקתו, וע"ז אמרו (דתהלה אמרו?) דמ"מ "תהלה לדוד" עדיפא דאית ביה תרתי, כנ"ל. והבן].

[ה] וב"שנות אליהו" להגר"א ז"ל (סוף מס' ברכות ד"ה גמרא) דייק בפירש"י הנ"ל שכתב "ויש בו שבח הכנת מזון לכל חי", שתיבות "לכל חי" מיותרות לכא', וכתב דרש"י בא לתרץ מ"ט לא אמרינן מזמור "הללויה". אודה" (תהלים פרק קיא) דאית ביה נמי תרתי, דאתי בא"ב ויש בו ג"כ שבח הכנת מזון, וע"ז הדגיש רש"י הכנת מזון "לכל חי", אבל במזמור "הללויה". אודה" הוזכר רק שבח הכנת מזון "ליראיו" בלבד. ע"ש. ובפירושים הנ"ל ג"כ תתורץ קושי' זו, שבמזמור הנ"ל לא נרמזו השמות הק' הנ"ל. והבן. [שו"ר שנרמז בסוף המזמור "ראשית חכמה" אותיות חת"ך, אולם אינו בפס' של הכנת מזון, ולפי' הב' אין בו ב' שמות הק' הנ"ל]. (וע"ע ב"גליוני הש"ס" ברכות מח: ד"ה משה).